

KÉPEK BESZÉLTETÉSE

Élet és Irodalom

2011-09-09

Közismert problémája az egy konkrét témából kiinduló figuratív festészetnek, hogy miként lehet a történetből képet alkotni? Hogyan kerülhető el, hogy az alkotás pusztán illusztráció, képi elbeszélés legyen, és miként érhető el, hogy önálló értelemmel és értékkel bírjon? A történet esszenciájának megragadása, jelentésének és jelentőségének továbbadása, mesélés helyett valódi képalkotás csak a legkiválóbbaknak sikerül.

A négy szerző, Bacsó Béla, Gábor György, Gyenge Zoltán és Heller Ágnes által jegyzett tanulmánykötet írásai ilyen képeket elemeznek. Valójában tehát fordítva közelítenek a fenti problémához: már meglévő képek értelmezésével mutatnak rá jól sikerült és termékeny festői megoldásokra, képbe fordított interpretációkra, és ezeket a képbe fordított interpretációkat interpretálják. Az olvasó számára pedig példákat adnak arra, hogy hogyan lehet értőn, azaz egy kérdés felől olvasva fordulni a képekhez. Hangsúlyosan eltérnek a hagyományos művészettörténeti szempontoktól, ahogy a bevezetőben olvashatjuk: „A kötet szerzői nem művészettörténészek, hanem filozófusok, ennél fogva nem a képekről beszélnek, hanem a képeket beszélgetik.” (6.) Nem véletlen ugyanakkor a „beszélgetés” kifejezés, ugyanis a négy tanulmány megegyezik abban, hogy olyan képeket állítanak a középpontba, melyek egy antik történethez - pogány antik mitológiai téma, bibliai elbeszélés vagy történelmi esemény - kapcsolódnak. Ezek „beszélgetése” történik a képek által, pontosabban a történetet képpé alakító műveken keresztül bomlanak ki az eredeti elbeszélések további rétegei. A képek beszélgetése, vizsgálata tehát arra (is) irányul, hogy egyazon médium - a festészet - milyen viszonyban lehet a kiinduló elbeszéléssel.

Ugyanakkor korántsem csupán a hagyományos felosztás - térbeli és időbeli művészetek - összehasonlító tapasztalatának felújításáról van itt szó. A történetek másik érdekessége ugyanis, hogy valamennyi középpontjában az akarat, saját akarat és külső erő feszültségének kérdése áll. Ez magyarázza a kötet címét, ráadásul utal az írások születési körülményére is: a tanulmányok eredetileg az akarat fogalmát középpontba állító 2010-es szegedi filozófia-konferencia előadásából nőttek ki. Az etikai, filozófiai és történelemfilozófiai dimenzió bekapcsolása újabb réteget nyitja meg a képeknek. Az olvasatok olyan tapasztalatokat közölnek, melyek által a képekbe rejtett - azaz, talán jobb lenne úgy mondani: rejtőzködő - vonatkozások a lehető legaktuálisabbá válnak. Raffaello, Poussin, Caravaggio vagy Blake művei nem elmúlt korok letűnt stílusának és képi megformálás-lehetőségeinek halott emlékei, hanem a mai néző számára is alapvetően lényeges kérdéseket, mindenkor és mindenki számára újra megválaszolendő problémákat hordozó alkotások.

Az akarat vagy a döntés és a szükségszerűen bennük rejlő felelősség ábrázolása valóban az egyik legnehezebb képzőművészeti feladat. És nem csupán azért, mert egy döntéskényszer mindig egy szituáció előz meg, illetve ismer(het)jük a döntés következményeit is, azaz ezt az egészet (a teljes történet folyamatát) kell egy képbe sűríteni, hanem mert a külső ismertetőjegyeken kívül a szereplők benső drámáját is érzékeltetni kell. „A Biblia mindig kontextust, értelmezést kíván, azaz aktív közreműködést, és nem passzív elfogadást. Aki az utóbbit teszi, annak a Biblia nem mond többet, mint mondjuk egy telefonkönyv. Ezek a képek mind kontextusba vannak illesztve, nemcsak a külső eseményekre ügyelnek, hanem a belső történésekre is.” (109.) Amit Gyenge Zoltán írásában Ábrahám és Izsák történetével kapcsolatban olvashatuk, valójában minden tanulmány tanulsága is lehet. Akkor tanulunk a legtöbbet a képekről - valójában persze jóval inkább a képektől - ha az általuk megjelenített történetek és események felidézése értő olvasássá válik. Elfogadás helyett befogadás.

Somhegyi Zoltán